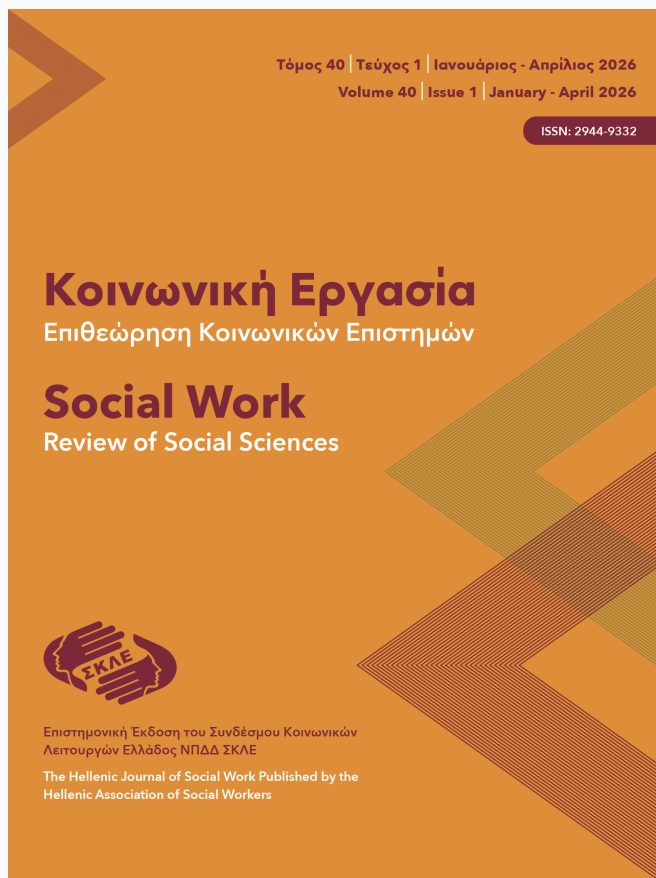

Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών

Τόμ. 40, Αρ. 1 (2026)

1/2026

Η σημασία της επαγγελματικής εποπτείας για τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς. Μια ποιοτική μελέτη

Γεώργιος Φιλιππίδης, Κυριακή Ζαφειρίδου

doi: [10.12681/socialwork-rss.42235](https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.42235)

Copyright © 2026, Γεώργιος Φιλιππίδης, Κυριακή Ζαφειρίδου

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4/##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Φιλιππίδης Γ., & Ζαφειρίδου Κ. (2026). Η σημασία της επαγγελματικής εποπτείας για τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς. Μια ποιοτική μελέτη. *Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών*, 40(1), 21–35. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.42235>

Η σημασία της επαγγελματικής εποπτείας για τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς. Μια ποιοτική μελέτη.

Ζαφειρίδου Κυριακή¹, Φιλιππίδης Γεώργιος²

¹ Σχολική Κοινωνική Λειτουργός, Msc Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση και Ένταξη Ετεροτήτων

² Επίκουρος Καθηγητής Κλινικής Κοινωνικής Εργασίας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας Δ.Π.Θ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σημασία της επαγγελματικής εποπτείας για τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς στην Ελλάδα. Παρότι η εποπτεία ασκείται εδώ και χρόνια, το πλαίσιο, οι μέθοδοί της και τα αποτελέσματά της δεν έχουν τεκμηριωθεί επαρκώς μέσω της έρευνας. Παρ' όλα αυτά, έχει ήδη ενταχθεί σε εκπαιδευτικά προγράμματα και επαγγελματικούς φορείς συμβούλων και ψυχοθεραπευτών ως μέσο ανάπτυξης δεξιοτήτων και μετεκπαίδευσης. Γι' αυτό, λοιπόν, η παρούσα μελέτη επιδιώκει να αναδείξει και να τονίσει τη σημασία της επαγγελματικής εποπτείας για την ενδυνάμωση του ρόλου του σχολικού κοινωνικού λειτουργού. Και αυτό, γιατί η εποπτεία αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο που συνδράμει στην ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων, στην ενίσχυση της αυτογνωσίας και στη βελτίωση του αυτοελέγχου και της αυτοεκτίμησης των σχολικών κοινωνικών λειτουργών και όχι μόνο. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας στον χώρο της εκπαίδευσης, η ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων στη διαχείριση ποικίλων κρίσεων και ψυχοσυναισθηματικών διαταραχών των μαθητών αποτελεί βασική προτεραιότητα. Η παρούσα ποιοτική έρευνα διεξήχθη σε δέκα σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η θεματική ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας ανέδειξε ότι η επαγγελματική εποπτεία είναι περισσότερο απαραίτητη από ποτέ, καθώς πέρα από τις πολλές σύγχρονες ψυχοκοινωνικές προκλήσεις, συμβάλλει τόσο στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς, όσο και στη δημιουργία ενός ασφαλούς υποστηρικτικού περιβάλλοντος, που ενισχύει τη συνεργασία και την επαγγελματική ανάπτυξη.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική κοινότητα, κρίσεις, εποπτεία, αυτοπραγμάτωση, σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί

Στοιχεία Επικοινωνίας: Γεώργιος Φιλιππίδης, e-mail: geofilip@sw.duth.gr

Εισαγωγή

Η σχολική κοινωνική εργασία αναφέρεται στην εφαρμογή των αρχών και των δεξιοτήτων της κοινωνικής εργασίας στο περιβάλλον του σχολείου. Στην Ελλάδα ξεκίνησε να εμφανίζεται το 1990. Ο/Η σχολικός/ή κοινωνικός/ή λειτουργός είναι υπεύθυνος/η για την παροχή υποστήριξης σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς, προκειμένου να βελτιώσει την εκπαιδευτική και κοινωνική ευημερία των μαθητών. Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της σχολικής κοινωνικής εργασίας περιλαμβάνουν την ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ενδυνάμωση των μαθητών (Nickson et al., 2020). Πιο συγκεκριμένα ο κοινωνικός λειτουργός παρέχει υποστήριξη σε μαθητές που αντιμετωπίζουν προσωπικά, κοινωνικά, οικονομικά, συναισθηματικά ή συμπεριφορικά προβλήματα (Κατσαμά, 2024).

Η επαγγελματική εποπτεία αποτελεί βασικό εργαλείο υποστήριξης και προσωπικής ανάπτυξης των σχολικών κοινωνικών λειτουργών. Ο ρόλος της στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ζωτικής σημασίας, καθώς συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στους μαθητές, στην αντιμετώπιση επαγγελματικών προκλήσεων και στη διαμόρφωση ισχυρότερων επαγγελματικών δεξιοτήτων. Η παρούσα εργασία εστιάζει στη σημασία της εποπτείας ως θεσμικού εργαλείου ενίσχυσης των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στην εκπαίδευση.

Επίσης, η επαγγελματική εποπτεία αποτελεί διαδικασία καθοδήγησης και υποστήριξης επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς της κοινωνικής εργασίας. Οι επόπτες/ριες, διαθέτοντας εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία, προσφέρουν συμβουλευτική και στρατηγικές λύσεις σε επαγγελματίες που αντιμετωπίζουν προσωπικές ή εργασιακές προκλήσεις (Κανδυλάκη, 2008). Η εποπτεία εστιάζει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, στη διαχείριση προβλημάτων και στην ενίσχυση της αυτογνωσίας του επαγγελματία, διαφοροποιούμενη από τη θεραπεία, καθώς δεν αποσκοπεί στην αντιμετώπιση ψυχικών διαταραχών του εποπτευόμενου (Κανδυλάκη, 2008).

Ιστορικά, η έναρξη της εποπτείας δρομολογείται παράλληλα με την έναρξη της ψυχοθεραπείας από τον S. Freud στη Βιέννη (Carroll, 2007). Αναφέρεται πως ο ίδιος ο Freud είχε δημιουργήσει ομάδες, οι οποίες μοιράζονταν τις προσωπικές τους ιστορίες σε σχέση τόσο με το εργασιακό τους περιβάλλον, όσο και με την διαχείριση περιστατικών τους. Οι συναντήσεις είχαν άτυπο, μη οργανωμένο χαρακτήρα και δίχως να υπάρχει απαραίτητα κάποια εξειδίκευση αυτού του ρόλου (Martinez Herrero & Charnley, 2021). Ο ορισμός της εποπτείας εξελίχθηκε σημαντικά από τη δεκαετία του 1980, όπου είχε περιγραφεί ως μια στενή διαπροσωπική σχέση διευκόλυνσης της επαγγελματικής ανάπτυξης (Loganbill et al., 1982).

Σύγχρονες προσεγγίσεις δίνουν έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, στην προστασία του πελάτη και στην επαγγελματική εξέλιξη των εποπτευομένων (Hawkins & Shoheit, 2006). Η American School Counselor Association (2019) ανέδειξε την επιτακτική ανάγκη της εποπτείας προς όφελος των τελικών αποδεκτών των υπηρεσιών, ενώ πρόσφατες έρευνες τονίζουν τη μεγάλη σημασία της για τη στήριξη και αξιολόγηση των επαγγελματιών (Μαλικιώση – Λοίζου, 2012). Ταυτόχρονα, η επαγγελματική εποπτεία αποτελεί κρίσιμο μηχανισμό ανάπτυξης δεξιοτήτων και διασφάλισης της ποιότητας των κοινωνικών υπηρεσιών, προσφέροντας στους επαγγελματίες ένα υποστηρικτικό πλαίσιο για τη συνεχή εξέλιξή τους και την αποτελεσματική άσκηση του ρόλου τους (Gardner, 2021).

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω, η επαγγελματική εποπτεία ορίζει ως βασικούς στόχους της την υποστήριξη του ατόμου και της ομάδας, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων, την προσωπική ανάπτυξη, την αντιμετώπιση επαγγελματικών προκλήσεων και την εξασφάλιση καλής ποιότητας εργασίας. Σύμφωνα με τους Wheeler & Richards (2007), η εποπτεία εξυπηρετεί τρεις λειτουργίες: καταρχάς, βοηθά τον επαγγελματία να κατανοήσει και να αναπτύξει την επαγγελματική του επάρκεια,

δεύτερον, του παρέχει υποστήριξη και ενθάρρυνση, και τρίτον, διασφαλίζει καλά επαγγελματικά κριτήρια για την άσκηση του έργου του. Επιπλέον, όπως αναφέρεται από τον Μάνο Κωνσταντινίδη (2008), η εποπτεία επιδιώκει πέντε σαφείς στόχους: τη διατήρηση και προώθηση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών, την επαγγελματική ανάπτυξη του επαγγελματία, τη σαφήνεια του ρόλου, τη συμβολή στους οργανικούς στόχους της εργασίας και την προώθηση κατάλληλου κλίματος για την πρακτική.

Στην Ελλάδα ο ρόλος της εποπτείας των κοινωνικών λειτουργών είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών υπηρεσιών. Με την αποτελεσματική εποπτεία, επιτυγχάνεται η διασφάλιση ουσιαστικών παρεμβάσεων με λιγότερες αστοχίες και μικρότερη επαγγελματική εξουθένωση. Ωστόσο, σύμφωνα με την Κανδυλάκη (2008), στην Ελλάδα παρατηρείται έλλειψη εποπτείας στις περισσότερες οργανώσεις. Αυτό συμβαίνει, διότι στη χώρα μας δεν υπάρχουν οι οργανωτικές δομές που θα ενίσχυαν τον θεσμό της εποπτείας σε μια κοινωνική υπηρεσία. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο επαγγελματίας στρέφεται σε άτυπες μορφές εποπτείας, για παράδειγμα σε συζητήσεις με συναδέλφους ή με ανωτέρους, προκειμένου να βοηθηθούν και να επιλύσουν επαγγελματικά αδιέξοδα.

Ο Ρόλος του Επόπτη κατά την ατομική και ομαδική Επαγγελματική Εποπτεία

Ο ρόλος του/της επόπτη/ριας στην εποπτεία είναι πολυδιάστατος, απαιτητικός και υψηλής ευαισθησίας. Αρχικά, ο επόπτης οφείλει να διαθέτει πλήρη κατανόηση και εμπειρία του πλαισίου που πρόκειται να εποπτεύσει. Όσο περισσότερο έχει εκπαιδευτεί στις αρχές και τις μεθόδους εποπτείας, τόσο μεγαλύτερη ευελιξία επιδεικνύει και τόσο καλύτερα προετοιμασμένος/η είναι για την παρακολούθηση και την υποστήριξη των αναπτυσσόμενων σχέσεων (Lincoln, 2001). Με αυτό τον τρόπο, δύναται να παρακολουθεί και να προάγει την αλληλεπίδραση με ομαδικό πνεύμα, εξασφαλίζοντας ασφαλή περιβάλλοντα ανάπτυξης και επιμόρφωσης. Καθοδηγώντας την ατομική ή ομαδική διαδικασία, ο/η επόπτης/τρια διατηρεί τον έλεγχο, εκμεταλλευόμενος συνειδητά τον εαυτό του ως μέσο υποστήριξης και καθοδήγησης (Κωνσταντινίδης, 2008).

Σύμφωνα με την Carroll (2010), κάθε άτομο στον κόσμο είναι μοναδικό. Παρόλο που μπορεί να υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ ατόμων σε ορισμένα σημεία, ποτέ δεν θα βρούμε δύο ανθρώπους που να είναι απόλυτα ίδιοι. Επιπλέον, κάθε άτομο φέρει την ευθύνη για τις πράξεις του, τις επιτυχίες και τα λάθη του, καθώς και για τον τρόπο που συμπεριφέρεται, εκφράζεται και διαμορφώνει τον χαρακτήρα του. Η έννοια της "μοναδικότητας" αναφέρεται στον συνδυασμό ομοιοτήτων και διαφορών που χαρακτηρίζει κάθε άτομο. Κάθε ατομικότητα είναι μοναδική, καθώς διαμορφώνεται από διαφορετικές εμπειρίες σε διαφορετικό περιβάλλον, με διαφορετικές αξίες και συνήθειες, καθώς και με διαφορετικούς προσωπικούς στόχους. Κάθε άτομο είναι μοναδικό, καθώς ανήκει σε αυτήν την έννοια της "μοναδικότητας" (Carroll, 2010). Με βάση την αρχή της μοναδικότητας του κάθε ατόμου, διαμορφώνεται ένα αρχικό πλάνο για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ο κάθε εποπτευόμενος από τον/την επαγγελματία επόπτη/τρια του ως μια μοναδική προσωπικότητα με ανεξάρτητα χαρακτηριστικά και συναισθήματα σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο (Gardner, 2021).

Από τη μία μεριά, μέσω της ατομικής εποπτείας, τόσο ο ίδιος ο επόπτης όσο και οι εποπτευόμενοι αποκομίζουν πολλαπλά και πολύτιμα οφέλη. Μερικά από αυτά είναι η προσαρμοσμένη προσέγγιση, όπου η ατομική εποπτεία επιτρέπει στον/στην επόπτη/τρια να εστιάζει αποκλειστικά στις ανάγκες και τις επιδιώξεις του κάθε εποπτευόμενου, λαμβάνοντας υπόψη τις μοναδικές του συνθήκες και προκλήσεις. Επιπλέον, είναι η παροχή υποστήριξης και εμπύχωσης, αφού ο/η επόπτης/τρια με τη δημιουργία ένα ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος επιτρέπει στους εποπτευόμενους να εκφράζουν τις ανησυχίες, τους φόβους και τις ανάγκες τους, ενθαρρύνοντάς τους να επιδιώξουν την αυτοβελτίωση και

την αυτογνωσία (Bledsoe et al., 2018).

Επίσης, η ατομική εποπτεία συμβάλλει στην επίτευξη νέων στόχων και στην πρόοδο του εποπτευόμενου. Μέσω αυτής, ο/η επόπτης/τρια μπορεί να τον βοηθήσει να θέσει συγκεκριμένους στόχους και να παρακολουθήσει την πρόοδό του, προσφέροντας του καθοδήγηση και υποστήριξη σε ολόκληρη τη διαδικασία. Ακόμη, μπορεί να βοηθήσει τον εποπτευόμενο να αναπτύξει νέες δεξιότητες και ικανότητες, καθώς και να βελτιώσει τις υπάρχουσες, προετοιμάζοντάς τον για επαγγελματική και προσωπική εξέλιξη. Τέλος, μέσω της ατομικής εποπτείας, ο/η επόπτης/τρια μπορεί να διερευνά και να αναγνωρίζει πιθανές δυσκολίες ή προβλήματα που αντιμετωπίζει ο εποπτευόμενος και να αναζητά κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπισή τους (Carroll, 2010). Συνολικά, η ατομική εποπτεία παρέχει ένα πλαίσιο για προσωπική ανάπτυξη, υποστήριξη και ενθάρρυνση, επιτρέποντας στους εποπτευόμενους να εξελίσσονται και να αναπτύσσονται τόσο επαγγελματικά όσο και προσωπικά.

Από την άλλη μεριά, ο ρόλος του επόπτη στην ομαδική εποπτεία είναι πολυδιάστατος, απαιτητικός και υψηλής ευαισθησίας. Αρχικά, ο/η επόπτης/τρια οφείλει να έχει πλήρη κατανόηση και καθορισμό του περιεχομένου που επιδιώκει να προωθήσει και των εκπαιδευτικών στόχων που έχει θέσει. Όσο μεγαλύτερη είναι η εστίασή του σε αυτά τα ζητήματα, τόσο περισσότερο επιδεικνύει ευελιξία και είναι προετοιμασμένος για την παρακολούθηση και την υποστήριξη των αναπτυσσόμενων σχέσεων (Cox et al., 2022). Με αυτό τον τρόπο, μπορεί να παρακολουθεί και να προάγει την αλληλεπίδραση με ομαδικό πνεύμα, εξασφαλίζοντας ασφαλή περιβάλλοντα ανάπτυξης και επιμόρφωσης. Καθοδηγώντας την ομαδική διαδικασία, ο/η επόπτης/τρια διατηρεί τον έλεγχο, εκμεταλλευόμενος/η συνειδητά τον εαυτό του/της. Μάλιστα, είναι ζωτικής σημασίας να κάνει εξειδικευμένη χρήση της ομαδικής διαδικασίας και του περιεχομένου των συζητήσεων (Davys & Beddoe, 2021).

Οι παρεμβάσεις του/της επόπτη/τρια επικεντρώνονται σε δύο επίπεδα: πρώτον, στο δίκτυο των διαπροσωπικών σχέσεων εντός της ομάδας εποπτείας, και δεύτερον, στο περιεχόμενο των συζητήσεων κατά τις εποπτικές συναντήσεις. Η πρώτη πτυχή απαιτεί γνώση του/της επόπτη/τριας για τον κάθε εποπτευόμενο ως άτομο και, ταυτόχρονα, ικανότητα να διαχειρίζεται τις ομαδικές διαδικασίες. Η δεύτερη πτυχή απαιτεί ευελιξία από τον/την επόπτη/τρια στον τρόπο που αντιμετωπίζει το ποικίλο υλικό που παρέχουν οι εποπτευόμενοι/ες στην ομάδα και ικανότητά να συναγάγει γενικές αρχές από συγκεκριμένα παραδείγματα. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσει ο/η επόπτης/τρια την αλληλεξάρτηση μεταξύ των διαπροσωπικών σχέσεων στην ομάδα και του υλικού των συζητήσεων, καθώς και τον τρόπο που το ένα επηρεάζει και διαμορφώνει το άλλο (Κωνσταντινίδης, 2008).

Μεθοδολογία Έρευνας

Η μεθοδολογία που επιλέχθηκε για την παρούσα έρευνα είναι η ποιοτική προσέγγιση, η οποία προσέφερε βαθύτερη κατανόηση των εμπειριών και των αντιλήψεων των κοινωνικών λειτουργών που συμμετείχαν. Η θεματική ποιοτική ανάλυση, ως μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων που επιλέχθηκε είναι μια τριεπίπεδη ανάλυση, η οποία ακολουθεί επαγωγική προσέγγιση. Προϋποθέτει ανοιχτή κωδικοποίηση και απαιτεί κριτική σκέψη και δημιουργικότητα (Ιωσηφίδης, 2008). Τα 6 στάδια που ακολουθούνται σύμφωνα με τη βιβλιογραφία κατά την θεματική ανάλυση είναι τα εξής (Braun & Clarke, 2006):

1. Αρχική εξοικείωση του ερευνητή/της ερευνήτριας με τα δεδομένα.
2. Δημιουργία αρχικών κωδικών.
3. Αναζήτηση θεμάτων.
4. Αναθεώρηση θεμάτων.
5. Καθορισμός και ονομασία των θεμάτων.
6. Έκθεση και συγγραφή των ευρημάτων.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε τριγωνοποίηση τόσο μεθόδων όσο και δεδομένων, με πολλαπλές μεθόδους συλλογής και πηγές. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της διασταύρωσης των δεδομένων από διαφορετικές πηγές για να επιβεβαιώσουν ή να ενισχύσουν η μία την άλλη. Επίσης η ανατροφοδότηση που λάβαμε από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες και το γεγονός ότι ήμασταν δύο ερευνητές εξασφάλισε κάποια σημαντική αξιοπιστία στην έρευνα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν για την υλοποίηση της παρούσας έρευνας ήταν :

- Ποιος είναι ο ρόλος της επαγγελματικής εποπτείας στη σχολική κοινωνική εργασία;
- Ποιες είναι οι ανάγκες των σχολικών κοινωνικών λειτουργών για επαγγελματική εποπτεία;
- Πώς η εποπτεία συμβάλλει στην ενίσχυση του ρόλου του σχολικού κοινωνικού λειτουργού και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων;
- Πώς μπορεί να ενισχυθεί η επαγγελματική κατοχύρωση της εποπτείας στον τομέα της σχολικής κοινωνικής εργασίας;

Για την απάντηση των ανωτέρω ερευνητικών ερωτημάτων διεξήχθησαν ημιδομημένες σε βάθος συνεντεύξεις με 10 κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε σχολικά πλαίσια (6 της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 4 της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). Οι συμμετέχοντες επελέγησαν βάσει κριτηρίων όπως η προϋπηρεσία τους και η ενεργή συμμετοχή τους σε προγράμματα επαγγελματικής εποπτείας. Η μέθοδος δειγματοληψίας που επιλέχθηκε για τον εντοπισμό των συμμετεχόντων ήταν αυτή της σκόπιμης δειγματοληψίας και της χιονοστιβάδας (Robson, 2007). Ειδικότερα, συμμετείχαν επτά γυναίκες κοινωνικοί λειτουργοί και τρεις άνδρες. Οι ερωτώμενοι είχαν ηλικία από 29-40 ετών. Όλοι οι ερωτώμενοι επαγγελματίες εργάζονταν στην εκπαίδευση μέχρι και την ημέρα διεξαγωγής της έρευνας ως αναπληρωτές για τουλάχιστον 5 έτη. Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης, 6 άτομα είχαν μεταπτυχιακό τίτλο εκπαίδευσης, 1 άτομο διδακτορικό τίτλο και 3 ήταν πτυχιούχοι ανωτάτης σχολής Κοινωνικής Εργασίας. Στην οικογενειακή τους κατάσταση 6 άτομα ήταν έγγαμοι και 4 άγαμοι και όλοι προέρχονταν από πόλεις της Βορείου Ελλάδος. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω διαδικτυακών πλατφορμών, ώστε να διασφαλιστεί η ευκολία πρόσβασης, η ευρεία διασπορά του δείγματος και η άνεση των συμμετεχόντων/ουσών. Κάθε συνέντευξη διήρκεσε περίπου 60 λεπτά. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τους μήνες Ιανουάριο-Φεβρουάριο 2024.

Η αναβάθμιση του ρόλου της εποπτείας στη χώρα μας αναφέρεται αναπόφευκτα με ζητήματα που σχετίζονται με την επαγγελματική κατοχύρωσή της και, περισσότερο ακόμη, με την αποτελεσματική της άσκηση. Αν και η εποπτεία έχει υφιστάμενη θεωρητική παρουσία εδώ και πολλά χρόνια στη χώρα μας, δεν έχουν καταγραφεί επαρκώς το πλαίσιο, η μεθοδολογία και τα αποτελέσματά της μέσω μελετών. Παρ' όλα αυτά, αυτή η επαγγελματική δραστηριότητα έχει ήδη ενσωματωθεί στα εκπαιδευτικά προγράμματα και στις επαγγελματικές ενώσεις των κοινωνικών λειτουργών, των συμβούλων και των ψυχοθεραπευτών, ως μέσο αναβάθμισης των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων. Πρόσφατα είδαμε και την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Ανάπτυξης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.) να παρέχει διαδικτυακά επαγγελματική Εποπτεία σε κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η παρούσα έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη της σημασίας της εποπτείας για την ενίσχυση του ρόλου των σχολικών κοινωνικών λειτουργών.

Η αναγκαιότητα της έρευνας

Η παρούσα έρευνα εξετάζει το πεδίο της επαγγελματικής εποπτείας μέσω της συμμετοχής 10 σχολικών κοινωνικών λειτουργών με σημαντική εμπειρία. Η έρευνα έχει ως στόχους, μέσα από τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, να αναδείξει το ρόλο της επαγγελματικής εποπτείας, τη σημασία της επαγγελματικής κατοχύρωσής της, καθώς και τη συμβολή και τους λόγους αναγκαιότητάς της στην ενίσχυση του ρόλου του σχολικού κοινωνικού λειτουργού. Επίσης, μέσα από την παρούσα μελέτη,

επιδιώκουμε να διερευνηθεί η συμβολή της επαγγελματικής εποπτείας στην επίτευξη υψηλών προτύπων επαγγελματικής πρακτικής, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς και στην αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων στον τομέα της σχολικής κοινωνικής εργασίας και ευρύτερα.

Ζητήματα δεοντολογίας

Ένα από τα κύρια ηθικά ζητήματα αφορά την εχεμύθεια και την προστασία της ιδιωτικότητας των συμμετεχόντων/ουσών. Οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να διασφαλίζουν την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που συλλέγονται, ώστε να προστατεύεται η ανωνυμία των ερωτώμενων (Howitt & Cramer, 2010). Παράλληλα, η συναίνεση των συμμετεχόντων/ουσών για εθελοντική συμμετοχή στην έρευνα αποτελεί θεμελιώδη αρχή της ερευνητικής διαδικασίας, διασφαλίζοντας ότι κάθε άτομο ενημερώθηκε πλήρως για τον σκοπό και τη χρήση των συλλεχθέντων δεδομένων πριν από τη συμμετοχή του και υπέγραψε έντυπο συγκατάθεσης συμμετοχής στην παρούσα έρευνα.

Συμπληρωματικά, η ποιοτική έρευνα ενέχει τον κίνδυνο συναισθηματικής επιβάρυνσης των συμμετεχόντων/ουσών, καθώς οι συζητήσεις ενδέχεται να προκαλέσουν έντονα συναισθήματα όπως θυμό, ενοχή, απογοήτευση ή θλίψη (Τσιώλης, 2017). Συγκεκριμένα, κατά την παρούσα έρευνα, οι ερωτώμενοι/ες εξέφραζαν συχνά έντονη δυσαρέσκεια και θυμό σχετικά με την έλλειψη υποστηρικτικών δομών και οικονομικών πόρων για την παροχή επαγγελματικής εποπτείας.

Αποτελέσματα έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε, η μέθοδος που ακολουθείται για την ανάλυση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας είναι η θεματική ανάλυση. Οι ερευνητές, αρχικά, μελετούν τα σημαντικότερα ευρήματα της κάθε θεματικής, χρησιμοποιώντας αντίστοιχα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων. Έπειτα, ακολουθεί η συζήτηση επί των αποτελεσμάτων, όπου τα ευρήματα της παρούσας μελέτης εξετάζονται σε σύγκριση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία στο υπό έρευνα πεδίο.

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τις ημιδομημένες συνεντεύξεις με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς ανέδειξε σημαντικά ευρήματα σχετικά με τη σημασία της επαγγελματικής εποπτείας.

α. Αναγκαιότητα της Εποπτείας

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν από τους/τις ερωτώμενους/ες, αναγνωρίζεται ότι η επαγγελματική εποπτεία στην εκπαίδευση αποτελεί ένα απαραίτητο κομμάτι της εργασίας, καθώς υφίσταται ένας υψηλός όγκος αιτημάτων από γονείς, εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες, στα οποία οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί αδυνατούν πάντα να ανταποκριθούν. Όπως προκύπτει και από την σχετική βιβλιογραφία, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια εργασίας, οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί πολλές φορές χρειάζονται καθοδήγηση, ενίσχυση και υποστήριξη, ώστε να αντιμετωπίσουν τις καθημερινές απαιτήσεις του επαγγέλματος. Ο/Η επόπτης/τρια, παρέχοντας ένα περιβάλλον αποδοχής, ενσυναίσθησης και αυθεντικότητας στον/στην εποπτευόμενο/η, στην ουσία δημιουργεί ένα ασφαλές κλίμα, ώστε να εξερευνηθούν τα συναισθήματα, τα κωλύματα και οι προσωπικές δυσκολίες που ανακύπτουν (Nickson et al., 2020). Κατά τη διάρκεια της εποπτείας, ο/η εκάστοτε επαγγελματίας έχει ανάγκη να αισθάνεται ελεύθερος/η να συζητά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, κατά την άσκηση του επαγγέλματος, χωρίς φόβο απόρριψης ή κριτικής. Η εποπτεία δεν πρέπει να έχει χαρακτήρα ελέγχου ή άσκησης κριτικής, αλλά αντίθετα να λαμβάνει χώρα σε ένα κλίμα ασφάλειας και ενθάρρυνσης, βοηθώντας τον/την εποπτευόμενο/η να διευρύνει τη γνώση του/της τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο πρακτικής και τεχνικής (Περαντινού, 2023). Σύμφωνα με όλους τους/τις ερωτώμενους/ες

(Σ1-Σ10) της έρευνάς μας η ανάγκη για εποπτεία εντοπίζεται σε πέντε κύρια σημεία :

1. Λήψη μιας δεύτερης έμπειρης γνώμης για σοβαρές περιπτώσεις
2. Καθοδήγηση λόγω έλλειψης εμπειρίας
3. Βελτίωση και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων
4. Διαχείριση συγκρούσεων
5. Συναισθηματική αποφόρτιση

β. Ενίσχυση της επαγγελματικής ανάπτυξης και της αυτοπεποίθησης

Όλοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες ανέφεραν, επίσης, ότι η εποπτεία συμβάλλει στην προσωπική και επαγγελματική τους εξέλιξη. Παρέχει τη δυνατότητα λήψης μιας δεύτερης, πιο έμπειρης άποψης για πολύπλοκες καταστάσεις και, ταυτόχρονα, συνεισφέρει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων οριοθέτησης του ρόλου τους και στη λήψη ορθών αποφάσεων. Όπως ανέφερε ο/η Σ7 συμμετέχων/ουσα, «Έχοντας κάνει χρόνια ατομική ψυχοθεραπεία για προσωπικά μου ζητήματα, θεωρώ την βοήθεια ενός πιο έμπειρου επαγγελματία βοηθητική αλλά και ανακουφιστική». Οι 8 στους 10 συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία που είχε η εποπτεία που έκαναν σε προπτυχιακό επίπεδο στην μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία. Σε αυτό το στάδιο, και ειδικότερα στο προπτυχιακό επίπεδο στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης οι φοιτητές/τριες έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τον θεσμό της εποπτείας μέσα από εξειδικευμένο προσωπικό εποπτών/τριών με ακαδημαϊκούς τίτλους και σημαντική εμπειρία από το πεδίο.

Οι Ταυλαρίδου – Καλούστη και Παπαφλέσσα (2007) υποστηρίζουν ότι «ο επόπτης είναι αυτός που αποτελεί τον σύνδεσμο μεταξύ εκπαιδευτικού ιδρύματος και ασκούμενου φοιτητή και αυτό γιατί: Επιδιώκεται με την πρακτική άσκηση η βιωματική μάθηση, η οποία χωρίς την δομημένη σχέση εκπαιδευτή – εκπαιδευόμενου δεν μπορεί να επιτευχθεί. Ταυτόχρονα, ισχύει το παράδοξο να ξεκινά ο φοιτητής την πρακτική του χωρίς να κατέχει επαρκείς γνώσεις των μεθόδων και τεχνικών του επαγγέλματος». Έτσι δίνεται η ευκαιρία στους/στις φοιτητές/τριες να λαμβάνουν ανατροφοδότηση για τις δράσεις και τις υπηρεσίες που προσφέρουν στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης (Ταυλαρίδου Καλούστη & Παπαφλέσσα, 2007).

Η έλλειψη επαγγελματικής εποπτείας στους κοινωνικούς λειτουργούς μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και στην αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεών τους. Σύμφωνα με τον/την Σ4 ερωτώμενο/η, «Προσαρμόζομαι ανάλογα με το εργασιακό πλαίσιο και τον προϊστάμενο που έχω και προσπαθώ να ανταποκριθώ κατά το μέγιστο στον ρόλο μου. Αν ο προϊστάμενος είναι συνεργάσιμος έχει καλώς, εάν όχι... δυστυχώς δεν έχω επόπτη/ρια που θα με βοηθούσε, ώστε να τεθούν πιο αυστηρά όρια. Επίσης, πολλές φορές έχω νιώσει αβοήθητη σε δύσκολα περιστατικά και ως προς τη διαχείρισή τους, αλλά και ως προς τη δική μου συναισθηματική φόρτιση».

Ο/η Σ6 μάς ανέφερε : «Πολλές φορές χρειάζεται να απευθυνθούμε κάπου, για να ζητήσουμε βοήθεια επάνω στη δουλειά μας και δε ξέρουμε πού. Επικοινωνούμε με άλλους πιο έμπειρους συναδέλφους σε άλλα σχολεία, προσπαθώντας να βγούμε από δύσκολα αδιέξοδα».

Σύμφωνα με το σύνολο των συμμετεχόντων/ουσών, απαιτείται συστηματική επαγγελματική υποστήριξη και δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης και συμβουλευτικής για τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την πίεση και τις δυσκολίες που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της εργασίας τους, αλλά και για την τόνωση της αυτοπεποίθησής τους και την επαγγελματική τους εξέλιξη. Επιπρόσθετα, η παροχή συστηματικής εποπτείας και καθοδήγησης από έμπειρους επαγγελματίες στον τομέα ενδέχεται να βοηθήσει σημαντικά στην ανάπτυξη νέων τεχνικών και δεξιοτήτων, καθώς και στην υιοθέτηση στρατηγικών για τη βελτίωση των παρεμβάσεών τους.

γ. Ο ρόλος του επόπτη στη σχολική κοινωνική εργασία

Αναφέρθηκε επίσης από κάποιους/ες συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα ότι ένας/μία επόπτης/τρια θα πρέπει να είναι βοηθητικός/ή, κατευθυντικός/ή, ενθαρρυντικός/ή, δέκτης/ρια των λεκτικών μηνυμάτων, μη-επικριτικός/ή, ειλικρινής/ής, αντικειμενικός/ή και ακριβής/ής (Σ2-Σ6). Γενικά, είναι αναγκαίο ο/η επόπτης/τρια να διαθέτει ένα σύνολο τεχνικών και προσωπικών χαρακτηριστικών που θα ενισχύουν την αποτελεσματικότητα της εποπτείας (Cox et al., 2022). Σύμφωνα με τον/την Σ2 ερωτώμενο/η, «Πρέπει να είναι ένας συνάδελφος ο οποίος θα έχει εμπειρία στο πεδίο, θα έχει την απαραίτητη ακαδημαϊκή κατάρτιση και γνώσεις σχολικής κοινωνικής εργασίας και συμβουλευτικής. Θεωρώ πως πρέπει να είναι κοινωνικός λειτουργός με αρκετή εμπειρία στο πεδίο, καταρτισμένος επιπρόσθετα στη Συμβουλευτική στην εκπαίδευση. Και σίγουρα θα πρέπει να έχει ενισχυμένη συναισθηματική νοημοσύνη και ενσυναίσθηση».

Σύμφωνα με τον/την Σ6, «Ο κοινωνικός λειτουργός στην εκπαίδευση χρειάζεται αρκετές φορές μια δεύτερη άποψη για κρίσιμες καταστάσεις που έχει να αντιμετωπίσει. Επιπλέον, η αποφόρτιση συναισθημάτων και η αποφυγή συναισθηματικής εμπλοκής είναι σημαντικές ανάγκες που πρέπει να καλύψει. Κατά την γνώμη μου, τα χαρακτηριστικά ενός επόπτη που θα μπορούσα να εμπιστευτώ είναι η εμπειρία του γενικότερα ως κοινωνικού λειτουργού και ειδικότερα η εξειδικευμένη εμπειρία του στο χώρο της εκπαίδευσης».

Η απώτερη επιτυχία της εποπτείας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της σχέσης μεταξύ επόπτη/τριας και επαγγελματία. Οι εποπτευόμενοι/ες θα πρέπει να λαμβάνουν τον ίδιο σεβασμό, ποιότητα ακρόασης και αδιάλειπτης προσοχής που και οι ίδιοι φιλοδοξούν να προσφέρουν στους εξυπηρετούμενους/ες τους. Μια καλή σχέση εποπτείας χαρακτηρίζεται από τις προσωποκεντρικές βασικές συνθήκες της ενσυναίσθησης, της αποδοχής και της αυθεντικότητας (Rogers, 1957).

Επιπλέον, σύμφωνα με τους/τις ερωτώμενους/ες της έρευνας (Σ1-Σ10) ένα κρίσιμο στοιχείο ενός/μίας επόπτη/τριας είναι να έχει εμπιστοσύνη στις γνώσεις του/της, να μην εκδηλώνει ανασφάλεια, να επικοινωνεί με τους/τις εποπτευόμενους/ες με σαφήνεια και να εξηγεί τις διαδικασίες με παραδείγματα και καλές πρακτικές, προκειμένου να γίνουν κατανοητές από όλους/ες.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με τον/την Σ1 ερωτώμενο/η, «Ο/η επόπτης/τρια πρέπει να ξέρει και να επισημαίνει τους δεοντολογικούς κανόνες και τις αρχές της κοινωνικής εργασίας, διευκρινίζοντας τα όρια της κάθε παρέμβασης, όπως ορίζονται από τον κώδικα αλλά και από το σχολικό πλαίσιο. Επίσης, ο/η επόπτης/τρια θα πρέπει να ενισχύει το ενδιαφέρον και την προθυμία του/της εκπαιδευόμενου/ης να ασχοληθεί ουσιαστικά με το αντικείμενο της εργασίας του/της».

δ. Βελτίωση της συνεργασίας και της επικοινωνίας

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες/ουσες, η διαδικασία της εποπτείας ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών και βελτιώνει τις επικοινωνιακές δεξιότητες, επιτρέποντας την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών. Οι 8 από τους 10 συμμετέχοντες/ουσες χαρακτηριστικά ανέφεραν ότι μέσω της εποπτείας αποκτούν την ευκαιρία εκπαίδευσης και τη δυνατότητα αξιοποίησης των γνώσεων και δεξιοτήτων τους με πιο αποτελεσματικό τρόπο. Λόγω της απειρίας, που έχουν, κυρίως οι νέοι/ες συνάδελφοι/ισσες, μέσω της εποπτείας, μπορούν να αποφύγουν λάθη σε διάφορους χειρισμούς καταστάσεων με εξυπηρετούμενους μαθητές και γονείς.

Οι 7 στους 10 συμμετέχοντες/ουσες εντοπίζουν κυρίως δύο τομείς όπου γίνονται εμφανή τα οφέλη της επαγγελματικής εποπτείας όσον αφορά τους/τις εξυπηρετούμενους/ες. Αφενός, διαπιστώνουν ότι βελτιώνονται ως προς τις δεξιότητες συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, ότι αισθάνονται μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ασφάλεια στον ρόλο τους και αφετέρου, όταν πρόκειται για ομαδική εποπτεία, εντοπίζουν ότι ωφελείται η δυναμική της ομάδας των εργαζομένων, μέσω της ανταλλαγής

απόψεων και εμπειριών, καθώς και της ανάπτυξης συναδελφικής αλληλεγγύης και συνέργειας. Ακόμα, σύμφωνα με 6 στους 10 συμμετέχοντες/ουσες, ο θεσμός της εποπτείας προάγει τη θεραπευτική ικανότητα, την κλινική πρακτική, τη γνώση και την ανάπτυξη ποικίλων δεξιοτήτων, καθώς επίσης βελτιώνει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και προάγει μια ηθική, επαγγελματική και χωρίς διακρίσεις επαγγελματική πρακτική. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους ίδιους συμμετέχοντες/ουσες, συμβάλλει στη βελτίωση της αυτογνωσίας και της εμπιστοσύνης στον/στην εποπτευόμενο/η μέσω στοχαστικής πρακτικής και παρέχει στον/στην κλινικό κοινωνικό λειτουργό έναν προστατευτικό μηχανισμό απέναντι στο άγχος και την επαγγελματική εξουθένωση. Τέλος, σύμφωνα με 9 στους 10 συμμετέχοντες/ουσες, η εποπτεία αποτελεί και ευκαιρία προσωπικής ανάπτυξης και εξέλιξης, καθώς καλλιεργεί μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση στην αντιμετώπιση δύσκολων περιπτώσεων, ειδικότερα σε περιόδους κρίσης.

ε. Ανάγκη για καθιέρωση και θεσμοθέτηση της εποπτείας

Οι απόψεις των σχολικών κοινωνικών λειτουργών που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα σχετικά με την ανάγκη επαγγελματικής εποπτείας είναι πολύ σημαντικές, καθώς αντικατοπτρίζουν χρόνια αιτήματα, προσδοκίες, αλλά και την ελπίδα για καθιέρωση της εποπτείας μέσω θεσμικών φορέων. Ακολουθούν ορισμένες από τις κύριες απόψεις που διατυπώθηκαν κατά την παρούσα έρευνα:

«Οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί επιθυμούν εξατομικευμένη υποστήριξη και καθοδήγηση από επαγγελματία επόπτη, που να αντικατοπτρίζει συγκεκριμένες ανάγκες και προκλήσεις τους στην εργασία. Θεωρώ την επαγγελματική εποπτεία ως διαδικασία συνεχούς βελτίωσης και εξέλιξης, που συμβάλλει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και την ενίσχυση της επαγγελματικής μου ταυτότητας και ευελπιστώ στο άμεσο μέλλον να μας παρέχεται δωρεάν μέσω των θεσμικών μας οργάνων» (Σ6).

«Εφόσον η επαγγελματική εποπτεία είναι περιορισμένη ή ανύπαρκτη, ορισμένοι κοινωνικοί λειτουργοί αντιμετωπίζουμε αντίσταση ή ανησυχία σχετικά με την ανάπτυξη και την ποιότητα της εργασίας μας, τα οποία κάποια στιγμή οδηγούν σε επαγγελματική εξουθένωση. Θα πρέπει η επίσημη πολιτεία και οι επιστημονικοί φορείς που μας εκπροσωπούν να κάνουν κάτι γι αυτό» Σ7.

«Ναι, όλοι συμφωνούν ότι πρέπει να υπάρχει εποπτεία και πολύ κακώς που δεν υπάρχει έως σήμερα, αλλά δωρεάν, δεν μπορούμε να πληρώσουμε και γι' αυτό. Η περαιτέρω συζήτηση με συναδέλφους που μετέχουν στα συνδικαλιστικά μας όργανα θεωρώ ότι μπορεί να βοηθήσει για την ικανοποίηση του χρόνιου αιτήματός μας για επαγγελματική εποπτεία» (Σ8).

Σε αυτό το σημείο της έρευνας αναδείχθηκε η ανάγκη θεσμοθέτησης της επαγγελματικής εποπτείας, καθώς οι 8 στους 10 συμμετέχοντες/ουσες σημείωσαν ότι δεν λαμβάνουν εποπτεία και οι δυο που τη λαμβάνουν την πληρώνουν ακριβά από ίδιους πόρους. Έξι στους δέκα έχουν αναζητήσει επόπτη/τρια, ωστόσο το υψηλό κόστος των εποπτειών αποτέλεσε αποτρεπτικό παράγοντα για την έναρξη της εποπτείας. Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν περιλαμβάνουν αρχικά την εισαγωγή συστηματικής και εξειδικευμένης εποπτείας στο σχολικό περιβάλλον, από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς με την αντίστοιχη εκπαίδευση και εμπειρία. Σημείωσαν ότι πλέον ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (Σ.Κ.Λ.Ε.), ως Ν.Π.Δ.Δ., θα πρέπει να πρωτοστατήσει στη θεσμοθέτηση της εποπτείας στους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά και σε συναδέλφους/ισσες που εργάζονται σε πολλά άλλα πλαίσια. Τέλος, τονίστηκε η ανάγκη ύπαρξης πιστοποίησης και εκπαίδευσης των υποψήφιων εποπτών/τριών με χαμηλό κόστος είτε από κρατικούς φορείς είτε από ιδιωτικούς, για τη διασφάλιση ποιότητας της παρεχόμενης εποπτείας από καταρτισμένους επαγγελματίες επόπτες/τριες.

Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα προσπάθησε να αναδείξει τη σημασία της επαγγελματικής εποπτείας για τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς. Η εποπτεία δεν αποτελεί μόνο έναν μηχανισμό βελτίωσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, αλλά και ένα απαραίτητο εργαλείο επαγγελματικής και προσωπικής ανάπτυξης. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η καθιέρωση της εποπτείας, ως θεσμικής πρακτικής, μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών λειτουργών στην καθημερινή πρακτική στο σχολείο, στην ενίσχυση της ψυχικής τους ανθεκτικότητας, στην αυτοπραγμάτωσή τους και στην ισχυροποίηση της επαγγελματικής τους ταυτότητας.

Σήμερα, ο/η σχολικός κοινωνικός/ή λειτουργός παρεμβαίνει στο άτομο, την ομάδα και την κοινότητα. Ο/Η επαγγελματίας, ανάλογα με τις προκλήσεις που συναντά, αντιμετωπίζει διλήμματα που σχετίζονται με τον/την μαθητή/ρια, την οικογένεια, τους εκπαιδευτικούς, τη σχολική κοινότητα και τον ίδιο τον εαυτό του/της. Για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις της κοινωνίας, είναι ανάγκη να εξοπλιστεί με τις κατάλληλες δεξιότητες και να τις εφαρμόσει στο πεδίο με αποδοτικό τρόπο. Ένα εργαλείο που βοηθά στην επίτευξη αυτού του σκοπού είναι, όπως είδαμε, η εποπτεία.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της εποπτείας, η σχέση μεταξύ επόπτη/τριας, εποπτευόμενου/ης και οργανισμού/φορέα παίζει σημαντικό ρόλο, όπως προκύπτει από τη σύγχρονη βιβλιογραφία (Fox, 2024). Ανακεφαλαιώνοντας μερικά βασικά σημεία της παρούσας έρευνας, τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις των συμμετοχόντων/ουσών που λάβαμε, συνάγουμε το συμπέρασμα ότι η διαδικασία της εποπτείας εξασφαλίζει την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών των σχολικών κοινωνικών λειτουργών. Επίσης, βοηθά σημαντικά τους σχολικούς κοινωνικούς λειτουργούς στην κλινική τους πρακτική, στην αυτοβελτίωσή τους, στην πρόληψη από επαγγελματική εξουθένωση, καθώς και στην απόκτηση σημαντικών γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων.

Κατά την έρευνά μας παρατηρήθηκαν αρκετά αρνητικά συναισθήματα θυμού και απογοήτευσης των συμμετεχόντων/ουσών για την έλλειψη υποστήριξης των αιτημάτων τους για επαγγελματική εποπτεία. Μπορεί να αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η εποπτεία είναι απολύτως απαραίτητη, αλλά αυτή δεν παρέχεται θεσμοθετημένα στη χώρα μας. Στην Ελλάδα, η εποπτεία στην πλειοψηφία των περιπτώσεων καλύπτεται με προσωπικά έξοδα των επαγγελματιών, οι οποίοι/ες, σύμφωνα με τους/τις ερωτώμενους/ες μας, δεν μπορούν να ανταποκριθούν και σ' αυτό το δαπανηρό έξοδο. Επιπρόσθετα, βάσει των ευρημάτων της παρούσας έρευνας, οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετείχαν υποστηρίζουν ότι η εποπτεία στοχεύει στην προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Χωρίς επαγγελματική εποπτεία, όπως αναδεικνύουν οι απόψεις τους, η ποιότητα της δουλειάς τους τίθεται σε κίνδυνο και οι ίδιοι απειλούνται με συναισθηματική εξάντληση. Στη συζήτηση που έγινε για τα οφέλη της εποπτείας εντοπίστηκαν τρία κύρια επίπεδα, σύμφωνα με τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν. Αρχικά, αναφέρθηκαν τα οφέλη της Εποπτείας για τους/τις ίδιους/ες εποπτευόμενους/ες, έπειτα παρατέθηκαν οι θετικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει η παροχή εποπτείας για τους ωφελούμενους/ες των υπηρεσιών της κοινωνικής εργασίας και τέλος αναλύθηκαν τα οφέλη της εποπτείας για το πλαίσιο απασχόλησης των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών.

Έρευνες, όπως εκείνες των Fox (2024), Cox et al. (2022), Westefeld (2014), Worthen & Lampert (2007), MacLeod (2003), Spence et al. (2001), Cashwell & Dooley (2001), έχουν διερευνήσει εκτενώς τα θετικά αποτελέσματα της εποπτείας στην ανάπτυξη και εξέλιξη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών, στην αύξηση της αποδοτικότητάς τους υπέρ των ωφελούμενων πληθυσμών και στην ποιοτική αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών σε πολλούς τομείς κοινωνικής παρέμβασης (ψυχική υγεία, εξαρτήσεις, παιδική προστασία, σχολική κοινότητα, πρόνοια, υγεία, δικαιοσύνη κ.α.).

Από όλους/ες τους συμμετέχοντες/ούσες προτείνεται η κινητοποίηση του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (Σ.Κ.Λ.Ε.) με στόχο την ανάπτυξη δικτύων για παροχή εποπτείας στους/στις κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται στην εκπαίδευση και όχι μόνο, καθώς και η διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων και δράσεων για τη σημασία της εποπτείας στη δια βίου εκπαίδευση και την επαγγελματική εξέλιξη των κοινωνικών λειτουργών. Ιδανικά θα ήταν, όπως σημειώθηκε, να υπήρχαν τομείς εποπτειών ανά πεδίο, με επαγγελματίες επόπτες με εμπειρία και εξειδικευμένη γνώση στο κάθε πεδίο.

Επιπρόσθετα, μέσα από την παρούσα έρευνα προτείνεται η ανάπτυξη μεθόδων επαγγελματικής εποπτείας στην εκπαίδευση, είτε δια ζώσης είτε διαδικτυακά, καθώς και η δημιουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων ή εξειδικευμένων επιμορφωτικών προγραμμάτων για την εκπαίδευση έμπειρων κοινωνικών λειτουργών στην επαγγελματική εποπτεία. Είναι επιτακτική η ανάγκη για δημιουργία εθνικού μητρώου πιστοποιημένων επαγγελματιών εποπτών, ανά τομέα άσκησης της κοινωνικής εργασίας.

Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα υπογράμμισαν αρκετές φορές ότι η τακτική και ποιοτική εποπτεία μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, να μειώσει το άγχος και τη συναισθηματική φόρτιση, τέλος να αποτρέψει την επαγγελματική εξουθένωση που ήδη αισθάνονται σε πολλά πλαίσια οι κοινωνικοί λειτουργοί. Επιπλέον, είναι σημαντικό να καλλιεργηθεί η δεξιότητα του αναστοχασμού των κοινωνικών λειτουργών, μέσω στοχευμένης εκπαιδευτικής διαδικασίας, ώστε να ενισχυθούν η αυτογνωσία, η αυτοπραγμάτωση και ο εντοπισμός των δυνατών και αδύνατων σημείων του κάθε επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού, αλλά και των ορίων που πρέπει να τηρεί.

Τέλος, προτείνεται η έρευνα της επίδρασης του θεσμικού πλαισίου και των πολιτικών που αφορούν την εποπτεία, η ανάπτυξη αξιόπιστων εργαλείων αξιολόγησης της αποτελεσματικότητάς της, καθώς και η συγκριτική μελέτη διαφορετικών μοντέλων εποπτείας όπως η ατομική και ομαδική εποπτεία, η κλινική και εκπαιδευτική διάστασή της, καθώς και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της δια ζώσης εποπτείας, έναντι της διαδικτυακής – εξ αποστάσεως.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- American School Counselor Association (2019). ASCA national model: A framework for school counseling programs (4th ed.), published by American School Counselor Association.
- Bledsoe, K. G., Logan-McKibben, S., McKibben, W. B., & Cook, R. M. (2018). A content analysis of school counseling supervision. *Professional School Counseling, 22*(1), p. 1-8. <https://doi.org/10.1177/2156759X19838454>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Carroll, M. (2010). Supervision: Critical reflection for transformational learning (Part 2). *The Clinical Supervisor, 29*(1), 1–18.
- Cashwell, T. H., & Dooley, K. (2001). The impact of supervision on counselor self-efficacy. *The Clinical Supervisor, 20*(1), 39–47.
- Cox, T., Fitzgerald, T., & Alvarez, M. (2022). *The art of becoming indispensable: What school social workers need to know in their first three years of practice.* Oxford University Press.
- Davys, A., & Beddoe, L. (2021). *Best practice in professional supervision: A guide for the helping professions (2nd ed.).* Wiley Blackwell.
- Fox, J. (2024). Supervision in social work: Learning from success. *Journal Contribution, 30*(2), 129-150. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v30i2.397>
- Gardner, F. (2021). Embedding critical reflection across the curriculum. Στο Κ. O'Donoghue & L. Engelbrecht (Eds.), *The Routledge international handbook of social work supervision* (p.p. 462–472). Routledge.
- Hawkins, P., & Shohet, R. (2006). *Supervision in the helping professions (3rd ed.).* Open University Press.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2011). *Introduction to research methods in psychology.* Pearson/Prentice Hall.
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας [Προπτυχιακό εγχειρίδιο].* Κάλλιπος – Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Εκδόσεις Κριτική.

Καλούτση-Ταυλαρίδου, Α., & Παπαφλέσσα, Θ. (2007). Η βιωματική διδακτική στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών. Εκδόσεις Κριτική.

Κανδυλάκη, Α. (2008). Η συμβουλευτική στην κοινωνική εργασία: Δεξιότητες και τεχνικές. Εκδόσεις Τόπος.

Κατσαμά, Ε. (2024). Κοινωνική εργασία με ομάδες στο σχολείο. Εκδόσεις Τόπος.

Κωνσταντινίδης, Μ. (2008). Η εποπτεία στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Τετράδια Ψυχολογίας, (104), 82–92.

Lincoln, Y. S. (2001). Varieties of validity: Quality in qualitative research. Στο J. Smart & W. Tierney (Eds.), Higher education: Handbook of theory and research. Agathon Press.

Loganbill, C., Hardy, E., & Delworth, U. (1982). Supervision: A conceptual model. The Counseling Psychologist, 10(1), 3–42.

MacLeod, J. (2003). An introduction to counselling (3rd ed.). Open University Press.

Μαλικιώση-Λοϊζου, Μ. (2012). Συμβουλευτική ψυχολογία. Εκδόσεις Πεδίο.

Martinez Herrero, M., & Charnley, H. (2021). Resisting neoliberalism in social work education. Social Work Education, 40(1), 44–57.
<https://doi.org/10.1080/02615479.2020.1747421>

Nickson, A. M., Carter, M. A., & Francis, A. P. (2020). Supervision and professional development in social work practice. Στο Supervision and professional development in social work practice (σσ. 120–139).

Περαντινού, Α. (2023). Κλινική εποπτεία: Στόχος της εποπτείας και ο ρόλος του επόπτη. <https://annaperantinou.wordpress.com>

Rogers, C. R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. Journal of Consulting Psychology, 21(2), 95–103.

Robson, C. (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές. Εκδόσεις Gutenberg.

Spence, S. H., Rapee, R., McDonald, C., & Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour Research and Therapy*, 39(11), 1293–1316. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(00\)00098-X](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(00)00098-X)

Ταυλαρίδου–Καλούτση, Α., & Παπαφλέσσα, Θ. (2007). Η Βιωματική Διδακτική στην Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών. Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ: Αθήνα, σελ. 215-216.

Τσιώλης, Γ. (2014). Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα. Εκδόσεις Κριτική.

Τσιώλης, Γ. (2017). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Wheeler, S., & Richards, K. (2007). The impact of clinical supervision on counsellors and therapists, their practice and their clients. A systematic review of the literature. *Counselling and Psychotherapy Research*, 7(1), 54–65. <https://doi.org/10.1080/14733140601185274>

Worthen, E.V., & Lambert, M.J. (2007). Outcome-oriented supervision. Advantages of adding systematic client tracking to supportive consultations. *Counseling and Psychotherapy Research*, 7(1), 48–53. <https://doi.org/10.1080/14733140601140873>

The importance of professional supervision for school social workers. A qualitative study.

Zafeiridou Kyriaki¹, Filippidis Georgios²

¹ School Social Worker, MSc "Social Work in Education and Inclusion of Diversities

² Assistant Professor in Clinical Social Work, Department of Social Work, DUTH

ABSTRACT

The present study examines the importance of professional supervision for school social workers in Greece. Although supervision has been practiced for many years, its framework, methods, and outcomes have not been sufficiently documented through research. Nevertheless, supervision has already been incorporated into educational programs and professional bodies of counselors and psychotherapists as a means of skills development and continuing professional education. For this reason, the present study seeks to highlight and emphasize the significance of professional supervision in strengthening the role of the school social worker. This is because supervision constitutes an important tool that contributes to the development of professional skills, the enhancement of self-awareness, and the improvement of self-regulation and self-esteem among school social workers, and beyond. It is worth noting that within the context of social work in the field of education, the development of professional skills in managing a wide range of crises and students' psychosocial and emotional difficulties is a key priority. The present qualitative study was conducted with ten school social workers through semi-structured interviews. The thematic analysis of the research findings revealed that professional supervision is more necessary than ever. Beyond the numerous contemporary psychosocial challenges, supervision contributes both to improving the quality of services provided by school social workers and to the creation of a safe and supportive environment that fosters collaboration and professional development.

Key-words: School community, crises, supervision, self-realization, school social workers

Correspondence: Georgios Filippidis, e-mail : geofilip@sw.duth.gr